

Інформаційна довідка щодо права інтелектуальної власності в Європейському Союзі (Розділ 7 переговорного процесу)*

***Анотація.** В інформаційній довідці надано загальну характеристику розділу *acquis* ЄС щодо інтелектуальної власності, зокрема наведено перелік актів права ЄС, які є базовими для цієї сфери. Висвітлено стан імплементації в національне законодавство положень актів права ЄС, а також проаналізовано оцінку Європейської Комісії, яка містить загальний стан виконання євроінтеграційних зобов'язань у сфері інтелектуальної власності та окреслює напрями подальшої роботи.*

***Ключові слова:** право інтелектуальної власності, внутрішній ринок, авторське право і суміжні права, захист інтелектуальної власності, піратство.*

Вступ. Право інтелектуальної власності є невіддільним складником функціонування внутрішнього ринку, стимулювання інновацій та наукового прогресу. Європейський Союз (далі – ЄС або Союз) розглядає ефективну охорону та правозастосування у сфері інтелектуальної власності як необхідну умову для забезпечення конкурентоспроможності економіки, суб'єктів права інтелектуальної власності та споживачів, а також залучення інвестицій. Тому, відповідність національного законодавства праву ЄС у цій сфері є стратегічним завданням для держав-кандидатів на вступ до ЄС.

У зв'язку з цим, Розділ 7 «Право інтелектуальної власності» є важливим напрямом переговорного процесу, а гармонізація українського законодавства з правом ЄС у цій сфері є ключовою умовою поступового інтегрування України до внутрішнього ринку ЄС і забезпечення належного рівня охорони прав інтелектуальної власності відповідно до стандартів *acquis* ЄС та міжнародних зобов'язань.

Основна частина. Договором про функціонування Європейського Союзу (далі – ДФЄС)¹ закладено правові основи регулювання інтелектуальної власності в ЄС.

Стаття 114 ДФЄС надає інституціям ЄС повноваження ухвалювати заходи щодо наближення положень законів, підзаконних або адміністративних актів держав-членів, спрямованих на створення та функціонування внутрішнього ринку. Статтею 118 ДФЄС передбачено започаткування Європейського права інтелектуальної власності з метою запровадження уніфікованого захисту прав інтелектуальної власності в усьому Союзі та з метою встановлення централізованого механізму надання дозволів, узгодження та нагляду в межах усього Союзу.

¹ Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу з протоколами та деклараціями. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text

Водночас основний масив правил, які регулюють питання інтелектуальної власності, міститься в *актах вторинного права* (див. Таблицю 1).

Таблиця 1

Назва документа	Суть документа
Директива Європейського Парламенту та Ради 96/9/ЄС від 11 березня 1996 року про правовий захист баз даних ² .	Директива стосується правового захисту баз даних у будь-якій формі, та не поширюється на комп'ютерні програми, що використовуються для створення або функціонування баз даних, доступних електронними засобами.
Директива Європейського Парламенту та Ради 98/71/ЄС від 13 жовтня 1998 року про правову охорону промислових зразків ³ .	Директива встановлює правила щодо охорони права на промисловий зразок, зареєстрований у відповідних установах держав-членів; права на дизайн зареєстровані в Дизайн-бюро Бенілюксу; права на промисловий зразок, зареєстрований відповідно до міжнародних угод, що діють у державі-члені; заявки на право власності на промисловий зразок.
Директива Європейського Парламенту та Ради 2004/48/ЄС від 29 квітня 2004 року про захист прав інтелектуальної власності ⁴ .	Директива стосується заходів, процедур та засобів правового захисту, необхідних для забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності, що включає права промислової власності. Метою цієї Директиви є наближення законодавчих систем для забезпечення високого, еквівалентного та однорідного рівня захисту на внутрішньому ринку.
Директива Європейського Парламенту та Ради 2009/24/ЄС від 23 квітня 2009 року про правову охорону комп'ютерних програм (Кодифікована версія) ⁵ .	Директива встановлює, що держави-члени захищають комп'ютерні програми авторським правом як літературні твори у значенні Бернської конвенції про охорону літературних та художніх творів.
Регламент Європейського Парламенту та Ради (ЄС) № 608/2013 від 12 червня 2013 року щодо митного забезпечення прав	Регламент визначає умови та процедури дій митних органів, коли товари, що підозрюються в порушенні права інтелектуальної власності, підлягають або повинні були підлягати митному нагляду або митному контролю на митній території

² Directive 96/9/EC of the European Parliament and of the Council of 11 March 1996 on the legal protection of databases. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A01996L0009-20190606>

³ Directive 98/71/EC of the European Parliament and of the Council of 13 October 1998 on the legal protection of designs. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/1998/71/oj/eng>

⁴ Directive 2004/48/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the enforcement of intellectual property rights. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2004/48/oj/eng>

⁵ Directive 2009/24/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on the legal protection of computer programs (Codified version). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2009/24/oj/eng>

інтелектуальної власності та скасування Регламенту Ради (ЄС) № 1383/2003⁶.

Союзу відповідно до Регламенту Ради (ЄС) № 2913/92 від 12 жовтня 1992 року про встановлення Митного кодексу Співтовариства.

Імплементативний Регламент Комісії (ЄС) № 1352/2013 від 4 грудня 2013 року про встановлення форм, передбачених Регламентом Європейського Парламенту та Ради (ЄС) № 608/2013 забезпечення митними органами дотримання прав інтелектуальної власності⁷.

Імплементативний Регламент встановлює форми подання заявки із запитом на вжиття митними органами дій щодо товарів, щодо яких є підозра у порушенні прав інтелектуальної власності, та запиту на продовження строку протягом якого митні органи повинні вжити дій.

Директива Європейського Парламенту та Ради (ЄС) 2016/943 від 8 червня 2016 року про захист нерозкритих ноу-хау та ділової інформації (комерційної таємниці) від їх неправомірного набуття, використання та розкриття (далі – Директива (ЄС) 2016/943)⁸.

Директива містить положення щодо законного та незаконного набуття, використання та розголошення комерційної таємниці, заходів, процедур та засобів захисту, строків позовної давності, судового процесу, збереження конфіденційності комерційної таємниці під час судового процесу, тимчасових та запобіжних заходів, умов застосування гарантій, судових заборон та виправних заходів, гарантій та альтернативних заходів, збитків, публікації судових рішень тощо.

Директива Європейського Парламенту та Ради (ЄС) 2019/790 від 17 квітня 2019 року про авторське право і суміжні права на Єдиному цифровому ринку та про внесення змін до директив 96/9/ЄС та 2001/29/ЄС⁹.

Директива встановлює правила, спрямовані на подальшу гармонізацію права Союзу, які застосовуються до авторського права і суміжних прав у межах внутрішнього ринку, з урахуванням, зокрема, цифрового та транскордонного використання захищеного контенту. Вона також встановлює правила щодо винятків та обмежень до авторського права і суміжних прав, щодо сприяння видачі ліцензій, а також правила, спрямовані на забезпечення налагодженого торговельного майданчика для використання творів та інших об'єктів.

⁶ Regulation (EU) No 608/2013 of the European Parliament and of the Council of 12 June 2013 concerning customs enforcement of intellectual property rights and repealing Council Regulation (EC) No 1383/2003. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2013/608/oj/eng>

⁷ Commission Implementing Regulation (EU) No 1352/2013 of 4 December 2013 establishing the forms provided for in Regulation (EU) No 608/2013 of the European Parliament and of the Council concerning customs enforcement of intellectual property rights. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02013R1352-20241003>

⁸ Directive (EU) 2016/943 of the European Parliament and of the Council of 8 June 2016 on the protection of undisclosed know-how and business information (trade secrets) against their unlawful acquisition, use and disclosure. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2016/943/oj/eng>

⁹ Directive (EU) 2019/790 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on copyright and related rights in the Digital Single Market and amending Directives 96/9/EC and 2001/29/EC. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/790/oj/eng>

Регламент Європейського Парламенту та Ради (ЄС) 2024/1689 від 13 червня 2024 року про встановлення гармонізованих правил щодо штучного інтелекту¹⁰.

Метою Регламенту є покращення функціонування внутрішнього ринку та сприяння впровадженню орієнтованого на людину та надійного штучного інтелекту (ШІ), забезпечуючи при цьому високий рівень захисту здоров'я, безпеки, основних прав, закріплених у Хартії основних прав Європейського Союзу, включаючи демократію, верховенство права та охорону навколишнього середовища, від шкідливого впливу систем ШІ в Союзі та підтримуючи інновації.

Крім того, Українським національним офісом інтелектуальної власності та інновацій підготовлено Аналітичну довідку за результатами дослідження питання щодо удосконалення застосування механізмів правової охорони права інтелектуальної власності на комерційну таємницю з урахуванням норм актів права ЄС та кращих практик держав-членів ЄС¹¹.

Стан імплементації в національне законодавство положень актів права ЄС у сфері інтелектуальної власності.

Зобов'язання України за напрямом «Інтелектуальна власність» передбачені Главою 9 «Інтелектуальна власність» Розділу IV «Торгівля і питання пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію).

У межах Угоди про асоціацію зобов'язання у сфері інтелектуальної власності передбачають спрощення процедури створення та комерційного використання інноваційних продуктів та продуктів творчої діяльності на території України та держав-членів ЄС, а також досягнення належного та ефективного рівня охорони і захисту прав інтелектуальної власності¹².

Протягом 2024 року відповідальними органами влади була здійснена низка заходів щодо приведення національного законодавства у відповідність із положеннями актів права ЄС у сфері інтелектуальної власності. Відповідно до Звіту про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейськи

¹⁰ Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence and amending Regulations (EC) No 300/2008, (EU) No 167/2013, (EU) No 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 and (EU) 2019/2144 and Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828 (Artificial Intelligence Act). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj/eng>

¹¹ Аналітична довідка за результатами дослідження питання щодо удосконалення застосування механізмів правової охорони права інтелектуальної власності на комерційну таємницю з урахуванням норм актів права ЄС та кращих практик держав-членів ЄС. Вебсайт Українського національного офісу інтелектуальної власності. URL: https://nipo.gov.ua/wp-content/uploads/2024/07/Analichna-dovidka_komertsiiina-taiemnytsia.pdf

¹² Звіт України за результатами проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (acquis EC) 2023. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Zvit-UA.pdf>

Союзом за 2024 рік, наразі Україна наблизила своє законодавство у сфері інтелектуальної власності до права ЄС на 98 %¹³.

Оцінка Європейською Комісією досягнутого Україною прогресу у проведенні реформ на шляху до членства в ЄС.

Звіт щодо прогресу України в межах Пакета розширення 2024 року (далі – Звіт)¹⁴ містить оцінку загального стану виконання євроінтеграційних зобов'язань у сфері інтелектуальної власності та окреслює напрями подальшої роботи (див. Рисунки 1, 2 і 3)

Загальний огляд досягнутого у 2024 році прогресу у частині авторського права і суміжних прав

 На виконання Закону України «Про авторське право і суміжні права» прийнято нормативно-правові акти, що регулюють процедури захисту авторського права і суміжних прав.	1. Необхідна подальша гармонізація із правом ЄС, зокрема щодо: строку охорони авторського права і суміжних прав; розподілу справедливої винагороди між виконавцями та виробниками фонограм; прав на відтворення та прав організацій мовлення. 2. Окремі аспекти законодавства у сфері авторського права залишаються проблематичними, наприклад, щодо організацій колективного управління правами, оскільки процедури акредитації були зупинені на період дії воєнного стану, а наявні механізми сплати авторської винагороди не функціонують. Суспільні радіо- і телерадіо компанії продовжують не виплачувати роялті виконавцям і виробникам фонограм.
--	---

Рис. 1

¹³ ЗВІТ ПРО ВИКОНАННЯ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ ЗА 2024 РІК. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Zvit-pro-vykonannya-Ugody-pro-asotsiatsiyu-za-2024-rik.pdf>

¹⁴ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT. Ukraine 2024 Report. Website of the European Commission. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en?filename=Ukraine%20Report%202024.pdf

**Загальний огляд досягнутого у 2024 році прогресу
в частині прав промислової власності**

+	У звіті прогрес не відображено.	Не зафіксовано: 1. Прогресу щодо гармонізації Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» та деяких підзаконних актів, зокрема щодо патентоспроможності. 2. Прогресу щодо гармонізації Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг». 3. Не було прийнято жодних законодавчих змін, спрямованих на приведення законодавства у відповідність до Директива (ЄС) 2016/943.
---	--	---

Рис. 2

**Загальний огляд досягнутого у 2024 році прогресу
в частині захисту прав інтелектуальної власності**

+	Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій: 1) почав публікувати консолідовані дані щодо захисту прав інтелектуальної власності; 2) налагодив тіснішу співпрацю зі Всесвітньою організацією інтелектуальної власності, а також із Європейською агенцією інтелектуальної власності.	1. Залишаються невирішеними питання боротьби з піратством та контрафактною продукцією. 2. Вищий суд з питань інтелектуальної власності не розпочав роботу.
---	--	---

Рис. 3

План заходів щодо виконання Рекомендацій Європейської Комісії у 2025 році.

Кабінетом Міністрів України було затверджено План заходів з виконання рекомендацій Європейської Комісії, представлених у Звіті про

прогрес України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу 2024 року (далі – План заходів)¹⁵.

План заходів містить 6 Кластерів. Розділ 7 «Право інтелектуальної власності» належить до Кластера 2 «Внутрішній ринок». Рекомендації Європейської Комісії до Розділу 7 передбачають вжиття як правових, так і організаційних заходів (див. Таблицю 2).

Таблиця 2

ПРАВОВІ ЗАХОДИ (розроблення законопроектів, інших нормативно-правових актів)	ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАХОДИ
- про внесення змін до Закону України «Про авторське право і суміжні права»; - про внесення змін до Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»; - про внесення змін до Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»; - про комерційну таємницю; - Наказ Мінекономіки з метою удосконалення порядку діяльності комісії з акредитації організацій колективного управління з урахуванням вимог Закону України «Про адміністративну процедуру»; - ухвалення рішення щодо продовження проведення конкурсу на зайняття вакантних посад суддів Вищого суду з питань інтелектуальної власності.	- надіслання законопроектів до Європейської Комісії для отримання рекомендацій та/або зауважень; - проведення аналізу застосування законодавства України щодо справедливої винагороди, яка належить виконавцям і виробникам фонограм, та підготовка рекомендацій з метою удосконалення механізму сплати та розподілу справедливої винагороди з урахуванням актів права ЄС; - продовження функціонування Центру спостереження з питань порушення прав інтелектуальної власності у складі державної організації «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій» та забезпечення підготовки на його базі пропозицій щодо удосконалення захисту права інтелектуальної власності, а також звіту стосовно стану захисту прав інтелектуальної власності в Україні; - забезпечення співпраці з Відомством інтелектуальної власності ЄС щодо: продовження імплементації проекту «EU4IP»; здійснення технічної підготовки до інтеграції інструментів адміністрування об'єктів інтелектуальної власності до TMView та DesignView; проведення обміну досвідом за програмою стажування в EUIPO (SNE programme); - посилення заходів щодо боротьби з піратством та контрафактною продукцією, а саме проведення національної інформаційної кампанії проти контрафакту на маркетплейсах; - збір та аналіз статистичних даних, а також ведення звітності щодо розслідувань і розгляду

¹⁵ Про затвердження плану заходів з виконання рекомендацій Європейської Комісії, представлених у Звіті про прогрес України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу 2024 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.03.2025 р. № 300-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/300-2025-%D1%80#Text>

справ, пов'язаних із питаннями інтелектуальної власності;

- проведення просвітницьких заходів, навчань та тренінгів із питань розвитку адміністративної спроможності органів державної влади для посилення заходів щодо боротьби з кримінальними правопорушеннями, пов'язаними з піратством та контрафактною продукцією, а також участь у зазначених заходах.

Відповідальними за виконання заходів є Міністерство економіки України, а також Державна судова адміністрація України, Бюро економічної безпеки України, Національна поліція України, Державна митна служба України щодо збору та аналізу статистичних даних під час ведення звітності щодо розслідувань і розгляду справ, пов'язаних із питаннями інтелектуальної власності (що, в принципі, віднесено до предмета їх відання та повноважень). Щодо деяких заходів відповідальними виконавцями за згодою є: Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій (щодо більшості заходів); Офіс Генерального прокурора; Тренінговий центр прокурорів України; Національна академія внутрішніх справ; Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого; Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності Національної академії правових наук. Кінцевим строком виконання більшості заходів є серпень 2025 року.

Висновки. Право інтелектуальної власності є важливою частиною права ЄС, яка тісно пов'язана з функціонуванням внутрішнього ринку, цифровою трансформацією, інноваціями та конкурентоспроможністю економіки. Для України адаптація законодавства у цій сфері має не лише економічне, а й політико-інтеграційне значення, оскільки демонструє здатність нашої держави впроваджувати *acquis* ЄС у складних секторах, що потребують ефективного правозастосування та інституційної спроможності.

У Звіті Європейської Комісії за 2024 рік було відзначено прогрес України в оновленні нормативно-правової бази у сфері інтелектуальної власності. Водночас у документі окреслено конкретні рекомендації, виконання яких є критично важливим для забезпечення подальшого просування на шляху до членства в ЄС. Отже, подальші зусилля мають бути зосереджені на повному виконанні рекомендацій Європейської Комісії. Системна робота у цьому напрямі дозволить Україні наблизитися до відкриття переговорів за Розділом 7 та загалом підвищить рівень готовності до членства в ЄС.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*